

UNIVERSITATEA DE ARTĂ ȘI DESIGN CLUJ-NAPOCA

**INFLUENȚELE NEO-FIGURATIVULUI DIN BANDA DESENATĂ ÎN
FOTOGRAFIA ACTUALĂ**

Coordonator

Prof. Univ. Dr. Radu Solovăstru

Doctorand

Mihaela Simionca

CLUJ-NAPOCA

2013

CUPRINS

INTRODUCERE.....	p. 4
1. BANDA DESENATĂ DE LA ISTORIE LA ACTUALITATE.....	p. 12
1.1. Parcursulistoric al benziidesenate.....	p. 12
1.2. RomanulGraficși Graphic Novel, extensii ale benzii desenatepopulare.....	p. 33
1.3. Banda desenatăîncelelalte spațiiidentitare, alteledecâțcel American.....	p. 37
2. INFLUENȚELE RECIPROCE DINTRE BANDA DESENATĂ, ARTELE PLASTICE ȘI FOTOGRAFIE, DE LA MODERN LA CONTEMPORAN.....	p. 48
2.1. Premise.....	p. 48
2.2. Teritoriileinfluențelorexplícitedintrebandadesenată și Pop Art.....	p. 51
2.3. Teritoriiledifuze ale influențelorreciprocedintrebandadesenatăși artelevizualecontemporane.....	p. 65
2.4. Teritoriiledifuze ale influențelorreciprocedintrebandadesenatăși fotografiamodernășicontemporană.....	p. 83
3. BANDA DESENATĂ ȘI SCENA IMAGINILOR TEHNICE DINAMICE - CINEMATOGRAFIE, TELEVIZIUNE, VIDEO.....	p. 97
3.1. Premise.....	p. 97
3.2. Influențelereciprocedintrebandadesenatășicinematografiaccontemporană.....	p. 100
3.3. Influențelebenziidesenateasupraproducțiilor video (de la divertisment la artă).....	p. 120

4. BANDA DESENATĂ ȘI ACCELERAREA PERCEPTIVĂ, TANDEM SPECIFIC ACTUALITĂȚII IMAGINII VIZUALE CONTEMPORANE.....	p. 128
5. RAPORTAREA FOTOGRAFIEI, DE LA CEA PRIMĂ LA CEA MODERNĂ, LA REPERELE BENZII DESENATE.....	p. 139
5.1. Reperete identitare ale BD-ului transferabile fotografiei.....	p. 139
5.2. Neo-figurativul din banda desenată actuală – reperete identitare.....	p. 145
5.3. Reperete benzii desenate și influențele în fotografia pan-modernității...p.	167
5.4. Reperete benzii desenate și fotografia post-modernității și trans-post-modernității.....	p. 209
5.5. Activismul eclectic al neofigurativului benzii desenate și al fotografiei infuzat altor medii vizuale artistice și aplicative.....	p. 250
6. NEO-FIGURATIVUL DIN BANDA DESENATĂ VS NEO-FIGURATIVUL DIN FOTOGRAFIA ACTUALĂ, CREAȚIA PROPRIE.....	p. 276
6.1. Evoluția parcursului personal dedicat cercetărilor și modulărilor de neo-figurativ specific benzii desenate extras din noile direcții ale fotografiei actuale.....	p. 276
6.2. RED NOIR – roman grafic alternativ vs narație literară alternativă și experimentală.....	p. 299
CONCLUZII.....	p. 321
BIBLIOGRAFIE	p. 330

REZUMAT

Absolventă a unui liceu de artă, Romulus Ladea din Cluj și a studiilor de licență și masterat pe direcția de studii Fotografie-Video-Procesare computerizată a imaginii de la Universitatea de Artă și Design Cluj și beneficiara unor rezidențe angajând cunoașterea, experimentarea și perfecționarea relației de parteneriat dintre grafică și fotografie, punctual dintre neo-figurativul din banda desenată și fotografia actuală, la Quimper, École Supérieure des Beaux Arts de Cornouaille, Franța 2007-2008 și Angoulême, École Européenne Supérieure de l'Image, Franța, 2012-2013, desigur că alegerea unui subiect pentru o teză de doctorat, angajând preocupările cu privire la relația, influențele și parteneriatele dintre repere identitare ale graficii și fotografiei, a venit de la sine în chiar centrul preocupărilor mele și aplicative.

Teza de doctorat, cu titlul *Influențele neo-figurativului din banda desenată în fotografia actuală* și-a propus cercetarea teoretică și diseminarea aplicativă a influențelor de un singur sens și a celor reciproce cât și a peisajelor de eclectică agregate, fie din influențe identitare punctuale, fie din cele supuse unor transferuri și/sau transgresări liniare, secvențiale în cascadă, a căror repere de sursă sunt când greu când ușor detectabile.

Atât istoria cât și actualitatea oricăror forme și situații de reprezentare vizuală sunt o agregare „vie” de existare, transformându-se și evoluând/involuând identitar și eclectic, fie în referențialități de asumare identitară față de vecinătăți apropiate și/sau depărtate, fie în parteneriate asociative de diferite grade, declinări, sursă, resursă, semn și sens cu acestea. De asemenea lumea/teritoriul reprezentărilor vizuale însoțește/se însoțește cu existarea civilizațiilor umane în complicate alăturări și asocieri, totuși remarcând permanența arhivală, celebrarea de prezent și inducția anticipativă, jucate diferit, gradat și declinat în situații de parteneriat detectabil sau doar intuibil.

Figurativul, la rândul său, prezent și exersat în reprezentările vizuale își are atât propria istorie ctitorită punctual, cea de concept, tehnică și atitudine modelatoare și interpretativă, cât și de influențele, presiunile și comandamentele generate de asocierea/atașarea la orizontul de aspirație, așteptare, evaluare și comandare a secvențelor de cultural, social, politic, științific, tehnic și tehnologic, economic ale

civilizației/civilizațiilor umane. Fiecare etapă, privită întru definire de teritoriu, de extensie și/sau de restrângere își are detectabile sau subliminale evidente și/sau difuze repere de figurativ referențial întru actualitate/prezent retro și neo (aceste perpetue accesări de întru transformare modificând când în favoarea unuia, când în favoarea altuia echilibrul liderial al fiecăruia). Neo-figurativul există astfel în fiecare etapă detectabilă și oferindu-se unei circumscrieri identitare. La fel neo-figurativul își are permanente inserții invazive sau discrete de retro-actual, de eclecticice cumulări întru toate acestea. De aceea, în cazul tezei doctorale de față am ales să circumscriem situarea de neo figurativ din benzile desenate ca fiind cea a pasajului dintre modernul proxim – antebelic (cel de-al doilea război mondial) și cel post-belic în/înspre trans-postmodernitate, ce îndrăznim să sugerăm, și să susținem că ar caracteriza perioada actuală a civilizației umane în teritoriile ei de cultural și de act și actare artistică vizuală. Benzile desenate și declinările lor sunt un teritoriu gestionat hibrid – literar și vizual – cu un impact de excepție și de mare întindere (copilărie, adolescență, maturitate, a ființei/făpturii umane) asupra reperelor de agregare și de încheiere a societății. Astfel, neo-figurativul din benzile desenate, într-o tranșare paradigmatică abruptă se împart/se arată întru actualitate în stare/ formă de trei focare identitare și în extensiile și vecinătățile acestora (identitare și desigur și interferate).

Primul focar se arată a fi dezvoltarea în pachet cumulativ, conceptual și expresiv, a *înformării* narrative a stereotipului agresiv al super-eroului/eroilor de sursă ideologică americană, generată de încrederea autarhică a rezolvării tuturor problemelor prin forță și violență specifică ideologiei pan-americane (și în care se împletește tradiția utilizării forței ca și dictatură a simplificării și eficienței din civilizația umană istorică – a se vedea soluția nodului gordian și/sau rezolvarea dilemei oului lui Columb – cu emfaza superiorității energetice a unei națiuni tinere). Revelator și reprezentativ pentru acest focar se arată a fi reperele identitare și exportatoare ale Galaxiei Marvel. Personajele acestei galaxii (cea mai mare afacere, deocamdată, de „producție” de comicsuri și de declinări și extensii ale acestora) sunt bărbați și femei (masculi și femele) cu dezechilibre ale realului mundan, cu abonament la irealul agresiv, la excesări de musculatură și de performanțe de sport extrem, permanent suspicioși și rezolvând neobosit „clipă de clipă” soarta omenirii prin „nimicirea adversarului” prezentat de fiecare dată ca alteritate ultra-negativă și dăunătoare. Performanța și reperele de agregare grafică se revendică condiționat și condiționând din/înspre stilizările și simplificările de orizont popular, alăturările la arta de înalt găsindu-se în zona de Pop Art.

Al doilea focar se arată a fi cel al performanțelor de replică mimetică, aducând în teritoriul benzii desenate desenatori realiști și hiper-realiști, ce-și păstrează apetența pentru modelare întru replică de asemănare antropologică exactă a personajelor indiferent în ce postură de scenariu, scenografie, real și/sau ireal sunt puse să acționeze și gestionează de aceeași manieră auctorială topologia și în-formările de peisaj sau spațiu ambiental al desfășurării acțiunilor/narărilor. Este un teritoriu în care performanța grafică se dorește și reușește să clameze și chiar să realizeze instalarea în marginile sau centrul artelor vizuale de înalt, în ecuațiile ei pan-temporale și pan-istorice (realismul manierist, realismul academic, desenul mimetic, pictura hiper-realistă, foto-pictura, foto-realismul și fotografia prima, directă, clasică).

Al treilea focar este cel pan-eclectic care are însă în ciuda diferențelor de atitudine identitar expresivă ce fac diferența (Ero Guro, Manga, grafica stilizată, grafica caricaturizantă, desenul sintetic, grafica experimentală și alternativă), o angajare comună ce-și propune excesarea de real prin declinări de calitate, în sensul acceptat de teoria și practica artelor vizuale actuale, ale expresivității grafice de la stilizări la transgresări de mimetic. Performanțele grafice ale acestui focar al neofigurativului se aliniază și se alătură mai ales înspre secvențele de reprezentări vizuale specifice artelor vizuale de actualitate începând cu avangardele și cu modernismul. Toate aceste trei focare punctuale (ultra punctuale), la fiecare tentativă de lărgire a circumscrierii paradigmatică se dovedesc cu adevărat focare căci provoacă și instaurează extensii reciproce într-un vârtej și halou de eclectic greu de decelat și detectat. Iar în ceea ce privește influența pe care o produce neo-figurativul generic, din banda desenată, cât și secvențele lui identitare/identificabile ca identitare, ea, influența are un parcurs evolutiv reperabil.

Dacă la începutul fotografiei influențele benzii desenate se arătau a fi cele de instanță agregățonală narativă literară și vizuală, rezultând din aceste influențe contribuția benzii desenate la montajul benzii desenate și la seria, secvențialitatea, colajul, asamblajul și foto-montajul fotografic, iar influența de figurativ era redusă și oricum asociativă partenerial cu alte secvențe ale reprezentărilor vizuale pan-istorice, la modele și modelări de „mises en scenes” (puneri în scenă, fotografie regizată) și la retușuri fine și/sau brutale făcute, fie pe negativele fotografice, fie pe pozitive, acest lucru se schimbă odată cu perfecționarea ofertelor de modelare ale laboratorului argentic și desigur mai ales odată cu „universul” permisiv de modelare/transformare a imaginii fotografice adusă de apariția, instaurarea și „banalizarea”

laboratorului digital. De fapt în primă și ultimă instanță, laboratorul digital permite un „retuș” puternic indus elementelor de evidențe ale realului, ce desigur în parcursul pan-istoric al artelor vizuale, dar și al narațiilor literare și al comunicărilor de orice formă era deja posibil, fie datorită unor stări de incipiență, fie datorită achizițiilor de performanță conceptuală tehnică și expresivă de parcurs evolutiv, doar că „retușul” digital pe de o parte se deosebește de celelalte „retușuri” prin accesibilitatea de/în timp și de dimensiune, cât și prin o angajare de „trădare” a realului în favoarea irealului fără „desprinderea” sau „divorțul” de real.

Fotografia actuală pe deasupra își asumă această panoplie de repere de acțiune pentru întărirea sau derogarea de real, pentru primatul irealului față de real, pentru impunerea și actarea de ne-măsurat în ambalaje ale realului incipient, nu ca și servitute de „retuș” ci ca și performanță asumată de/întru „modelare”, „inventare”, „creere” și „re-creere” de narațiune literar-vizuală ce-și are un capăt în realul de start/de sursă și celălalt capăt este îndreptat de regulă manifest înspre explorarea, relatarea și asumarea de ne-real, în sens de depărtare de acesta, înspre și într-un imaginar, ce însă, după cum aminteam, nu se desparte/nu se rupe de referențialitatea realului instigator/fondator. Față de această propunere de transfer, tranzit și transgresare a utilizării de real într-o reprezentare vizuală, se arată deschise majoritatea reperelor fotografiei actuale identitare și/sau declinate, de la fotografia aplicativă din teritoriile promovării de produs, la (din păcate) instanțele dese de trădare de evidență ale fotoreportajului și de la gestul de autor la transferul direct și/sau superizator a fotografiei în artele vizuale de înalt, cele ale ilustrației grafice și ale graphic designului, cât și în utilizarea fotografiei astfel modelate în repere de parțial și/sau plinar în teritoriile narațiunilor hibride (literare și vizuale) aflate pe teritoriul benzii desenate a romanului grafic/graphic novel-ului, a animației, a jocurilor video, a modelărilor 3D virtuale. Aceasta, privită de unii ca „alterare” a fotografiei în spiritul și esența ei, de alții ca și „calificare”, „în-măiestrire”, „ameliorare” și „superizare”, se dovedește a fi o trecere de prag a fotografiei de la disciplinată reprezentare vizuală a evidențelor de real la fabulația imagistică, asigurată de modelarea digitală și printre alte repere de influență, cele evidente și însemnate ale instanțelor artelor vizuale, ale instanțelor culturii post-moderne, ale instanțelor narațiunilor hibride (BD și roman grafic) și punctual ale neo-figurativului identitar și/sau eclectic din benzile desenate. Toată această trecere de prag a fotografiei are ca și garanție permisivitatea datorată educării și exersării permanente atât a creatorilor, cât și a publicului destinat și evaluator în a fi cu toții abilitați în descifrarea, percepția și asimilarea noilor propuneri de imagistică de sine stătătoare sau

asociată narării sau altor forme și formule de prezentificare. Această „în-calificare” a publicului își are, după cum aminteam una din sursele importante în pan-istoria, și a benzii desenate și a declinărilor acesteia. În fața unei astfel de perpetue provocări, instigări și exersări de/la re-modelare a modelării modelărilor de instanțe ale reprezentării vizuale genrice, generale și punctuale, este desigur necesară o conduită responsabilă a actorilor propunerilor și a actorilor receptori pentru a se păstra un echilibru între instalarea în realul parteneriatului cu existarea în mundan și cu „în-călătorirea” amețitoare și fascinantă dincolo de limitele de real existențial.

Ca și orice evoluție din amintita existare umană, iată că și impactul modelării digitale, fie de real, fie de virtual, fie de 2D, fie de 3D, încă nici nu și-a statutat bine reperatele și dimensiunile arealului acoperitor asupra societății umane că se și arată la orizont (reluată după pauza impusă, din anii 80, de invaziva instalare a universului digital gestionat de computerul – interfața) provocarea realității realizării reprezentărilor vizuale „reale” holografice. Se arată deci la orizont un nou teritoriu al vizualului supus variilor influențe dinspre vecinătăți și influențându-le la rândul lor.

Pe parcursul investigațiilor documentare au fost detectate numeroase repere, secvențe și teritorii privind transferul de „know-how” dintre banda desenată înspre fotografie. În acest rezumat am ținut să aducem întru exemplificare doar unul din aceste repere.

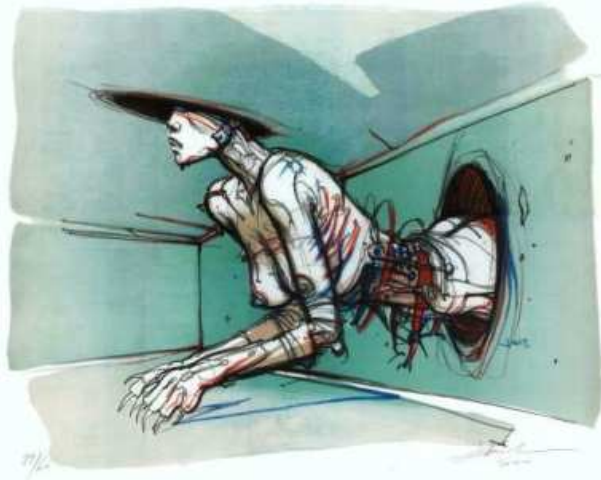
Exemplul ales îl aduce în prim plan, în plan-final și în plan-neutru rezumativ pe Jean-Paul Goude și opera lui complexă. Jean-Paul Goude (n. 1940) ilustrează cel mai plener situarea și situația fotografiei actuale în atașarea ei într-un spațiu topologic, semantic și atitudinal caracterizat de un „eclectism-forte”. Acesta este grafician, ilustrator, fotograf, regizor și desenator de filme publicitare (din spațiul european-francez). Este artistul care cutreieră la fel de des, abil, calificat și mai ales liber spațiile reprezentării vizuale, de la publicitate la arta de înalt, și de la onorarea și gestionarea prin „re-calificare ameliorantă” a stereotipurilor orizonturilor de așteptare social-culturale de diferite grade până la impunerea de „inovații, măcar terapeutice”, este în același timp servitor și lider. Face o excepțională joncțiune între „mitologia personală”, atât de dragă postmodernismului și „pigmalizarea (a se vedea mitul lui Pigmalion) personală a celuiilalt” fiind, de exemplu „creatorul” modelului-manechinului de excepție care este Grace Jones. În fotografiile lui și în punerile lui în scenă fără a-i copia, îi întâlnim în referențialități atitudinale și asemeni-expressive pe Sergio Toppi,

Hugo Pratt, Frank Frazetta, dinspre BD, dar și pe Erwin Olaf, Jan Saudek, David La Chapelle, Gerard Rancinan dinspre fotografia post și trans-posmodernistă.

Jean-Paul Goude este exemplul cel mai puternic ca artistul/creatorul/fotograful care aduce în discurs și în demers, nu numai influențele fotografiei de către neo-figurativul din BD, ci chiar conjugarea și asistarea puternic partenerială a celor două secvențe identitare.

Jean-Paul Goude, *Grace revue et corigee*, imagine din seria *Grace Jones*, 1978

Enki Bilal, secvența din bandă desenată

Astfel, *Grace revue et corigee*, imagine din seria *Grace Jones* de Jean-Paul Goude, este un exemplu calificat de imagine fotografică cu evidente inserții, asistări și influențe dinspre neo-figurativul din banda desenată, dinspre alte comandamente și repere ale benzii desenate și

desigur cu detectabile influențe dinspre multe alte surse de focare ale reprezentărilor vizuale asimilate și asumate de trans-postmodernism. Adăugăm la aceasta întru subliniere ca și exemplificare, o secvență grafică aflată sub semnul neo-figurativului din banda desenată, pentru a ilustra transferul de expresivitate dinspre neo-figurativul grafic către fotografia actuală, aparținând lui Enki Bilal, menționând de asemenea cum că acesta este poate artistul de benzi desenate cel mai caracteristic pentru a evidenția influențele reciproce dintre neo-figurativul grafic și fotografia actuală.

Teza de doctorat este structurată pe baza a șase capitole însoțite de atașarea firească a introducerii, a concluziilor generale și a bibliografiei. De altfel cuprinsul tezei de doctorat indică el însuși ultra-rezumativ reperele, secvențele și teritoriile de discurs teoretic și teritoriile aplicative abordate înainte și în timpul parcursului doctoral, astfel că îl vom transcrie integral:

1. Banda desenată de la istorie la actualitate; 1.1. Parcurșul istoric al benzii desenate; 1.2.

Romanul grafic și graphic novel, extensii ale benzii desenate populare; 1.3. Banda

desenată în celelalte spații identitare, altele decât cel american; 2.

Influențele reciproce dintre banda desenată, artele plastice și fotografie, de la modern la

contemporan; 2.1. Premise; 2.2. Teritoriile influențelor explicite dintre banda desenată și Pop Art;

2.3. Teritoriile difuze ale

influențelor reciproce dintre banda desenată și artele vizuale contemporane; 2.4. Teritoriile difuze

ale influențelor reciproce dintre banda desenată și fotografia modernă și contemporană; 3. Banda

desenată și scenă imaginilor tehnice dinamice - cinematografie, televiziune, video;

3.1. Premise; 3.2. Influențele reciproce dintre banda desenată și cinematografia contemporană;

3.3. Influențele benzii desenate asupra producțiilor video (de la divertisment la artă); 4. Banda

desenată și accelerarea perceptivă, tandem specific actualității imaginii vizuale

contemporane; 5. Raportul la fotografie, de la cea primă la cea modernă, la

reperele benzii desenate; 5.1. Reperele identitare ale BD-ului transferabile fotografiei; 5.2.

Neo-figurativul din banda desenată actuală – reper identitar; 5.3. Reperele benzii desenate și

influențele în fotografia pan-modernității; 5.4. Reperele benzii desenate și fotografia post-

modernității și trans-post-modernității; 5.5. Activismul eclectic al neofigurativului benzii

desenate și al fotografiei, infuzat altor medii vizuale artistice și aplicative; 6. Neo-figurativul

din banda desenată vs. neo-figurativul din fotografia actuală, creația proprie; 6.1. Evoluția

parcursului personal dedicat cercetărilor și modulărilor de neo-figurativ specific benzii

desenate extras din noile direcții ale fotografiei actuale; 6.2. Red noir– roman grafic alternativ vs narație literară

alternativă și experimentală; Concluzii; Bibliografie.

Primul capitol, intitulat *Banda desenată de la istorie la actualitate*, aduce în discurs evidential punctările necesare deslușirii evoluției benzii desenate și a extensiilor ei identitare, formale, conceptuale și naționale, chiar. O insistare aparte de prezentare și deslușire, este acordată romanului grafic/graphic novel-ului privit ca și o influență calitativă superioară (concept, mesaj, expresie) a evoluției benzii desenate și ca posibil și plauzibil partener calificat pentru relația cu artele vizuale de înalt și acelor aplicative și desigur cu fotografia.

Al doilea capitol intitulat *Influențele reciproce dintre banda desenată, artele plastice moderne și contemporane și fotografia modernă și contemporană*, operează o investigație asupra reperelor de reprezentare vizuală, de la o succintă dar necesară trecere în revistă a premiselor acestei relații triunghiulare la investigații punctuale: privind Pop Art-ul, artele vizuale moderne și contemporane și fotografia modernă și contemporană.

Al treilea capitol intitulat *Banda desenată și scena imaginilor tehnice dinamico-cinematografice, cinematografie, televiziune, video* angajează o necesară trecere în revistă a influențelor dintre teritoriul și universul gestionat de banda desenată și teritoriile universului imaginilor tehnice, dinamice, relevându-se aspectele de succesivă influență reciprocă.

Al patrulea capitol intitulat *Banda desenată și accelerarea perceptivă tandem al actualităților statutului imaginii vizuale* este centrat pe analiza și interpretarea în favoarea subiectului tezei de doctorat, a lucrării de importantă referențialitate a lui Ion Manolescu „*Banda desenată și canonul postmodern*”, ideile din această cercetare teoretică severă aducându-și cel puțin pentru spațiul românesc un aport de mare importanță, calificare și finețe cu privire la aspectele teoretice ale influențelor reciproce dintre banda desenată și narațiile literare și cele vizuale.

Al cincilea capitol, intitulat *Raportarea fotografiei, de la cea primă la cea modernă, la reperate benzii desenate*, dezvoltă discursul teoretic generalizant al primelor trei capitole în cadrul unei desfășurări atât ample cât și punctuale, cu privire la aspectele de finețe, teoretice și ilustrative, ale relației dintre banda desenată, figurativul, ne-figurativul și neo-figurativul ce îi sunt specifice benzii desenate și aceleași reperate specifice secvențelor temporale și identitare ale fotografiei, cât și efectul relației de tandem al parteneriatului dintre banda desenată și fotografie asupra figurativului din alte medii vizuale artistice și aplicative.

Al șaselea capitol angajează prezentarea și promovarea secvenței de creație proprie ce se constituie în dimensiunea aplicativă a tezei de doctorat. Secvențele de înainte și de actualul aspectul-parcurs doctoral în gestionarea lor de aplicații, sunt însoțite de texte create de profesioniști ai scrisului (scriitori, poeți, filosofi) sau de amatori (artiști plastici, deșinuți/persoane private de libertate, participanți la o tabără de creație literar-vizuală în cadrul penitenciarului de la Aiud), acest aspect constituind pe lângă demersul creator personal, novator și experimentul, plusul de aport la originalitatea și autenticitatea părții de aplicație a proiectului personal privind parteneriatul invers, cel de la ilustrație la atașarea de creație literară în/la romanul grafic, extensiile și vecinătățile lui, parte integrantă a tezei de doctorat în sine.

Introducerea și concluziile facilitează și ghidează întâlnirea cu subiectul tezei de doctorat și cu subiectul de și al despartirii de la și de subiect. Bibliografia, rezumativă conține cele 41 de titluri de publicații și diverse agregări conceptuale și fizice.

În încheierea acestui rezumat doresc să subliniez cum că parcurgerea perioadei doctorale încheiată cu finalizarea, prezentarea și promovarea rezultatelor ceremoniilor teoretice și aplicative nu pun capăt subiectului abordat, acesta făcând parte organică din preocupările creației personale atât în dimensiunile tactice și strategice cât și mai ales în cele electiv.

Desigur doresc să mulțumesc coordonatorului tezei mele de doctorat Prof. Univ. Dr. Radu Solovăstru pentru știința și arta cu care mi-a ghidat și corectat pașii în acest parcurs doctoral cât și Universității de Artă și Design pentru sprijinul acordat în general și punctual pentru sprijinul acordat în obținerea rezidenței de la Angouleme, Franța 2012, unde am avut o sursă de întâmplări și situații benefice extraordinare pentru evoluția și perfecționarea mea atât ca expert în subiectul generic al tezei de doctorat cât și ca artist vizual dedicat influențelor generale și punctuale dintre banda desenată, fotografie și grafică.